Адл ила олам юзин обод қил

Куч–адолатда

2021 йил
29 январь,
жума
№ 4 (829)

Ўзбекистон Республикаси Олий судининг ҳуқуқий газетаси • http://www.sud.uz • 1998 йил 29 августдан чиқа бошлаган.

ЎЗБЕКИСТОН ВА КОРЕЯ ПРЕЗИДЕНТЛАРИНИНГ САММИТИ БЎЛИБ ЎТДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 28 январь куни Корея Республикаси Президенти Мун Чже Ин билан видеоанжуман шаклида учрашув ўтказди.

Ушбу саммитни ўтказиш тўғрисидаги келишув давлат раҳбарларининг ўтган йил октябрь ойидаги мулоқотлари давомида эришилган эди.

Музокаралар кун тартибидан Ўзбекистон ва Корея ўртасидаги кўп асрлик дўстлик ва алоҳида стратегик шериклик ришталарини ривожлантириш ва мустаҳкамлашнинг долзарб масалалари ўрин олди.

Давлат раҳбарлари тадбирни очиб, бир-бирларини самимий қутлар эканлар, ушбу саммит кириб келган янги йилда иккала томон учун ҳам биринчи учрашув эканини қайд этдилар. Бу икки томонлама ҳамкорликда жуда юксак даражага эришилганидан яна бир бор далолат беради.

Таъкидланганидек, кўп қиррали Ўзбекистон-Корея муносабатлари, пандемияга қарамасдан, изчил ривожланишда давом этди. Ўтган йили давлат раҳбарлари телефон орқали икки марта мулоқот қилдилар ҳамда Шимолий иқтисодий ҳамкорлик иккинчи халқаро форумида биргаликда иштирок этдилар.

Мураккаб шароитларда йирик инвестиция ва савдо лойиҳаларининг амалга оширилиши таъминланди, янги кооперация объектлари ишга туширилди. Жанубий кореялик шерикларнинг кўмаги ва иштирокида Тошкент шаҳрида ташкил этилган, минтақамиз учун ноёб бўлган замонавий болалар кўп тармоқли тиббиёт маркази шулар жумласидан.

Ўзбекистон Президенти корейс томони янги коронавирус инфекциясига қарши курашиш борасидаги халқаро саъй-ҳаракатларга салмоқли ҳисса қўшаётганини юксак баҳолади ҳамда ушбу хавфли касалликнинг олдини олиш, унга чалинганларни самарали даволаш ва реабилитация қилишда мамлакатимизга кўрсатилаётган катта амалий кўмак учун миннатдорчилик билдирди.

Давлат раҳбарлари икки томонлама муносабатлар борасида сўз юритар эканлар, алоҳида стратегик шерикликни янада мустаҳкамлаш ва ҳамкорликни ҳар томонлама кенгайтириш тарафдори эканликларини таъкидладилар.

Мунтазам сиёсий маслаҳатлашувларни давом эттириш ва парламентлараро алмашинувларни фаоллаштириш, мамлакатларимиз ўртасида дипломатик муносабатлар ўрнатилганининг 30 йиллигига бағишланган икки томонлама тадбирлар дастурини тайёрлаш юзасидан келишувларга эришилди.

Олий, касб-ҳунар ва мактабгача таълим, соғлиқни сақлаш, маданий мерос объектларини рақамлаштириш ва реставрация қилиш соҳаларидаги ҳамкорликнинг жорий ва истиқболли дастурлари кўриб чиқилди.

Президентлар Ўзбекистон ҳудудларида Жанубий Корея етакчи университетларининг филиаллари ва кадрларни профессионал тайёрлаш бўйича қўшма марказлар сони ортиб бораётганини мамнуният билан қайд этдилар. Мамлакатларимизнинг етакчи олий таълим муассасаларида ўзбек ва корейс тилларини ўқитишни кенгайтиришга, шунингдек, корейс диаспорасини ҳар томонлама қўллаб-қувватлашга алоҳида эътибор қаратилди.

Иқтисодий соҳада Ўзбекистон ва Корея ҳукуматлари ва идоралари даражасида йўлга қўйилган самарали ишлар қайд этилди. Президентлар инвестиция лойиҳаларини илгари суриш ва юзага келадиган масалаларни тезкор ҳал қилиш мақсадида ушбу мулоқотларни давом эттириш топшириғини бердилар.

Таъкидланганидек, жорий йилда жанубий кореялик ҳамкорлар иштирокида амалга оширилаётган лойиҳалар доирасида жами 400 миллион долларгача инвестицияларни ўзлаштириш кутилмоқда.

Бундан ташқари, юқори технологик соҳаларда, шу жумладан, энергетика, нефть-газ, кимё ва нефть-кимё, фармацевтика, қайта ишлаш саноати, қишлоқ хўжалиги, инфратузилмани модернизация қилиш, транспорт ва логистика, туризм ва кўплаб бошқа тармоқларда қиймати жами 3,4 миллиард доллардан зиёд бўлган 55 та янги лойиҳа тайёрланмоқда.

Икки томонлама устувор дастурларни амалга оширишда Иқтисодий ҳамкорликни ривожлантириш фонди (EDCF) ва Корея халқаро ҳамкорлик агентлиги (KOICA) билан самарали шериклик олиб борилаётгани юксак баҳоланди.

Давлат раҳбарлари ўзаро савдо ҳажмини кўпайтириш муҳим эканини таъкидладилар. Кейинги йилларда товар айирбошлашда рекорд кўрсаткичларга эришилди.

Экспорт-импорт амалиётлари ўртасидаги номутаносибликни текислаш ва уларнинг номенклатурасини диверсификация қилиш масалаларига, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етказиб бериш ҳажмини ошириш учун фитосанитария хизматларининг ҳамкорлигига алоҳида эътибор қаратилди.

Шу мақсадда томонлар эркин савдо тўғрисидаги икки томонлама битимни имзолаш бўйича музокараларни бошлайдилар.

Президент Мун Чже Ин Ўзбекистоннинг Жаҳон савдо ташкилотига аъзо бўлиши масаласига ҳар томонлама кўмаклашишини яна бир бор тасдиқлади.

Саммит чоғида глобал ва минтақавий аҳамиятга эга масалалар юзасидан ҳам фикр алмашилди.

Томонлар БМТ ва бошқа халқаро тузилмалар доирасида, шунингдек, юқори технологиялар, "яшил" ва рақамли иқтисодиёт соҳаларидаги дастурларни илгари суриш мақсадида "Корея Республикаси — Марказий Осиё" ҳамкорлик форуми доирасида яқиндан ҳамкорликни давом эттирадилар.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Сеулнинг Корея ярим оролидаги вазиятни тинч йўл билан ҳал этиш борасидаги саъй-ҳаракатларини доимо қўллаб-қувватлашини таъкидлади. Томонларнинг минтақавий ўзаро боғлиқликни кучайтириш бўйича ташаббуслари юксак баҳоланди.

Давлат раҳбарлари экология соҳасидаги ҳамкорлик, шу жумладан, Оролбўйи минтақаси учун кўп шериклик асосидаги Траст фонди фаолиятини қўллаб-қувватлаш масалаларига алоҳида тўхталдилар.

Бўлажак олий даражадаги тадбирлар режаси кўриб чиқилди. Президент Мун Чже Ин Президент Шавкат Мирзиёевга ўзи учун қулай бўлган вақтда Корея Республикасига ташриф билан келиш тўғрисидаги таклифини тасдиқлади.

Саммит якунида "Тўртинчи саноат инқилоби"га кўмаклашиш мақсадида рақамлаштириш соҳасидаги ҳамкорлик тўғрисида меморандум, EDCF билан ҳамкорлик бўйича уч йилга мўлжалланган 1 миллиард долларлик дастурни амалга ошириш бўйича битим, замонавий кўп тармоқли клиника ва лойиҳавий институт — Кимёвий технологиялар марказини қуриш лойиҳалари бўйича заём битимлари имзоланди.

Бундан ташқари, етакчи компаниялар даражасида мамлакатимиз энергетика инфратузилмасининг муҳим объектларини модернизация қилиш тўғрисидаги битимлар имзоланди.

Давлат раҳбарлари ҳар доимгидек очиқ, самимий, конструктив ва дўстона муҳитда ўтган саммит якунларидан мамнун эканликларини қайд этдилар.

Томонлар онлайн-музокаралар ўз вақтида ўтказилгани ва натижадорлиги жиҳатидан юзма-юз учрашувлар амалиётидан қолишмаганини таъкидладилар.

Президентлар дўстлик ва кенг кўламли шериклик алоқаларини мустаҳкамлаш, биродар мамлакатларимиз ва халқларимиз фаровонлиги йўлида ўзаро манфаатли ҳамкорлик муносабатларини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтаришда қатъий эканликларини яна бир бор тасдиқладилар.

ЎзА

Ўзбекистон Республикаси Президентининг
ҚАРОРИ

Интеллектуал мулк объектларини муҳофаза қилиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида

Интеллектуал мулк соҳасини ривожлантириш мамлакатимизнинг жаҳон интеграциясидаги асосий омил эканлигидан келиб чиқиб, интеллектуал мулк объектларини муҳофаза қилиш тизимини такомиллаштириш, шунингдек, 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида белгиланган вазифаларни изчил амалга ошириш мақсадида:

1. **2021 йил 1 апрелдан** бошлаб:

интеллектуал мулк соҳасидаги халқаро шартномалар нормаларидан келиб чиқиб, товар белгиси ва хизмат кўрсатиш белгисининг фақат тадбиркорлик фаолиятини амалга ошираётган юридик ёки жисмоний шахс номига рўйхатдан ўтказилишига нисбатан қонунчиликдаги мавжуд **чекловлар бекор қилинсин;**

интеллектуал мулк объектларини давлат рўйхатига олиш муддатларини кескин қисқартириш имкониятларини яратувчи **тезкор экспертиза тартиби жорий этилсин.** Бунда, интеллектуал мулк объектини муҳофазага олиш учун топшириладиган талабнома бўйича дастлабки қидирув томонларнинг келишувига мувофиқ амалга оширилиши назарда тутилади.

(Давоми 2-бетда) ▶

Шарҳ

Инвестициявий низоларни судларда ҳал қилишнинг янги тартиблари жорий этилди

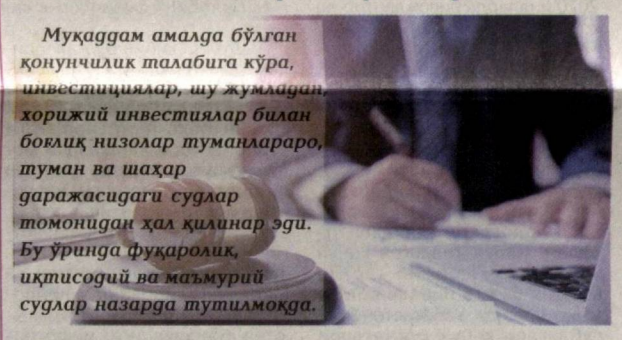

Муқаддам амалда бўлган қонунчилик талабига кўра, инвестициялар, шу жумладан, хорижий инвестиялар билан боғлиқ низолар туманлараро, туман ва шаҳар даражасидаги судлар томонидан ҳал қилинар эди. Бу ўринда фуқаролик, иқтисодий ва маъмурий судлар назарда тутилмоқда.

Биргина иқтисодий судларда 2017 йилда инвестиция фаолияти билан боғлиқ 576 та, 2018 йилда 609, 2019 йилда 647 та низолар ҳал этилган.

Ўтган йилда иқтисодий судларда чет эллик инвесторлар ва чет эл инвестициялари иштирокидаги корхоналар билан боғлиқ 3 мингдан ортиқ низо ҳал этилган. Ушбу иқтисодий ишларнинг деярли ярми Тошкент шаҳар иқтисодий судида кўриб чиқилган.

Иқтисодиётда инвестицияларнинг ўрни муҳим аҳамиятга эга. Шунга қарамай, инвестициявий низоларни ҳал қилишда мамлакатимизда қулай инвестиция муҳити шаклланишига салбий таъсир кўрсатадиган ҳар хил ёндашув ва сансалорликларга йўл қўйиш ҳолатлари кузатилгани ҳам ҳеч кимга сир эмас.

(Давоми 3-бетда) ▶

Маълумки, олди-сотди шартномаси хўжалик юритувчи субъектлар ўртасидаги муносабатларни расмийлаштиришнинг энг муҳим ва асосий ҳуқуқий воситаларидан бири ҳисобланади. Айни вақтда, у фуқаролар томонидан кундалик турмушда ҳам энг кўп қўлланиладиган шартнома сифатида эътироф этилади.

Қонунчилик янгиликлари

Автомототранспорт воситалари олди-сотдиси нотариал тасдиқланмайди!

бу янги таҳрирдаги Фуқаролик кодексида акс этган

Ушбу шартнома жамиятда иқтисодий муносабатларни ташкиллаштириш ва ҳаракатга келтириш воситасидир. У товар-пул муносабатларини ҳуқуқий тартибга солиш шакли сифатида амал қилади.

Кейинги йилларда фуқароларнинг иқтисодий фаоллиги ошиши ва тадбиркорлик фаолияти ривожланиши туфайли олди-сотди муносабатларининг турли шаклларини қўллаш кўлами кенгайиб бормоқда.

(Давоми 2-бетда) ▶

Анжуман

Юридик фанлар ривожи: *муаммо ва истиқболлар*

Жорий йил 19 январь куни мустақил юртимиз тарихида илк бор Ўзбекистон Республикасида юридик фанларни ривожлантириш бўйича Мувофиқлаштирувчи кенгаш йиғилиши ўтказилди. Мазкур йиғилиш Ўзбекистон Фанлар академияси Давлат ва ҳуқуқ институти томонидан "Zoom" онлайн платформасида ташкил этилди.

Маълумки, Президентимизнинг 2020 йил 29 апрелдаги **"Ўзбекистон Республикасида юридик таълим ва фанни тубдан такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"**ги Фармони ва Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 30 октябрдаги **"Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси тизимида Давлат ва ҳуқуқ институтининг фаолиятини ташкил этиш тўғрисида"**ги қарорига асосан Ўзбекистон Фанлар академияси Президиуми Ўзбекистон Республикасида юридик фанларни ривожлантириш бўйича Мувофиқлаштирувчи кенгаш ташкил этиш тўғрисида қарор қабул қилган эди.

Мувофиқлаштирувчи кенгашнинг биринчи йиғилишида Президентимизнинг Олий Мажлисга Мурожаатномасида қайд этилган ҳамда "Ёшларни қўллаб-қувватлаш ва аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш йили" деб аталган 2021 йилда ҳуқуқий ислоҳотларни самарали амалга оширишда фаол иштирок этиш истиқболлари кўриб чиқилди. Давлат, ҳуқуқ ва сиёсий-ҳуқуқий таълимот соҳасида фанлараро фундаментал илмий тадқиқотларни режалаштириш, Давлат ва ҳуқуқ институти ҳамда Мувофиқлаштирувчи кенгаш олдида турган устувор масалалар атрофлича муҳокама қилинди.

Йиғилишда Мувофиқлаштирувчи кенгаш раиси, академик А.Саидов, Давлат ва ҳуқуқ институти директори А.Тўлаганов, профессорлар Ж.Тошқулов, Р.Ҳакимов, О.Оқйўлов, Ф.Отахонов, М.Рустамбоев, М.Тиллабоев, шунингдек, юридик соҳада фаолият юритувчи 70 дан ортиқ таниқли олим ва етук амалиётчи мутахассислар иштирок этди. Қуйида улардан айримларининг фикрлари билан танишасиз.

А. САИДОВ,
Мувофиқлаштирувчи кенгаш раиси, академик:

— Давлатимиз раҳбари юридик таълим ва фанни ривожлантириш мамлакатимизда амалга оширилаётган шиддатли ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий-ҳуқуқий ислоҳотлар самарасини таъминлаш, кейинги истиқболларини белгилашнинг ҳал қилувчи омилларидан эканини доим таъкидлаб келмоқда. Зеро, давлатчиликнинг бош мезони қонун устуворлигидир.

(Давоми 3-бетда) ▶

Ислоҳотларнинг самарадорлиги кўп жиҳатдан уларнинг ҳуқуқий асослари нечоғлик мукаммал эканига боғлиқ. Шу боис, қонунлар, фармон ва қарорлар, бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни қабул қилиш ва аҳолига халқчил тилда етказишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бу борада давлатимиз раҳбари томонидан 2018 йилда қабул қилинган Норма ижодкорлиги фаолиятини такомиллаштириш концепцияси асосида қонун ҳужжатларини ишлаб чиқиш, уларни аҳолига етказишни назарда тутувчи принципиал янги тизим жорий этилмоқда.

Муносабат

Ислоҳотлар самарадорлиги уларнинг ҳуқуқий асослари нечоғлик мукаммал эканига боғлиқ

Норма ижодкорлиги фаолиятини такомиллаштириш концепциясида жараёнга замонавий ахборот-коммуникация технологияларини кенг татбиқ этиш устувор вазифалардан бири этиб белгиланган эди. Шу мақсадда 2019 йилнинг 1 январь куни интернет жаҳон ахборот тармоғида пилот лойиҳа сифатида Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини ишлаб чиқиш ва келишишнинг ягона электрон тизими — "projekt.gov.uz" синов тариқасида ишга туширилди.

Бу борадаги ишларни самарали ташкил этиш мақсадида 20 дан ортиқ илғор мамлакатлар, хусусан, Германия, Туркия, Жанубий Корея, Япония тажрибаси ўрганилди. Уларнинг юқори даражадаги ахборот-коммуникация технологиялари келтирилди.

Ҳукуматнинг 2019 йил 8 апрелдаги қарорига асосан барча норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари ягона электрон тизимида келишилмоқда.

(Давоми 2-бетда) ▶

Муносабат

Ислоҳотлар самарадорлиги уларнинг ҳуқуқий асослари нечоғлик мукаммал эканига боғлиқ

◄ (Бошланиши 1-бетда)

Ўтган давр мобайнида вазирлик ва идоралар, маҳаллий ижро органларининг 2 минг 500 нафарга яқин ходими (улардан 600 нафарга яқини раҳбар ходимлар) Ягона электрон тизимга электрон рақамли имзо орқали уланди. Илгари биргина норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини ишлаб чиқиш ва келишишда ташкилий ишларни бажариш учун бир неча ҳафта ёки ойлар талаб этилган. Бугунги кунда бундай ишлар ягона тизим орқали тезкорлик билан амалга оширилмоқда.

Миллий база — lex.uzда қанча норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар мавжудлигини биласизми?

Маълумки, Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси тизими — lex.uz мамлакатимизда 2000 йилда жорий этилган. 2007 йилда расмий ишга туширилган, 2016 йилда Миллий базага қонун ҳужжатлари эълон қилинадиган расмий манба мақоми берилди. Илгари Миллий базани шакллантириш, ҳужжатларга юридик ишлов бериш, айрим ҳолларда норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни базада расмий эълон қилиш муддатлари бузилар эди. Бунинг асосий сабаби келиб тушаётган қонуности ҳужжатларининг баъзиларида орфографик, стилистик хатолар, давлат ва бошқа тиллардаги матнларнинг бир-бирига зиддиятли жиҳатлари мавжудлигида эди. Норма ижодкорлиги фаолиятини такомиллаштириш концепциясида Миллий базани тўлиқ модернизация қилиш белгиланди. Хусусан, Адлия вазирлиги томонидан Миллий базани 2019-2020 йилларда ривожлантириш концепцияси ишлаб чиқилди. Мазкур ҳужжатда Миллий базани ривожлантиришнинг асосий йўналишлари, техник мустаҳкамлаш истиқболлари белгилаб берилди.

Бу ишлар ўз самарасини узоқ куттириб қўймади. Қисқа фурсат ичида Миллий базанинг 21 та қонунчилик соҳалари каталоглари шакллантирилди. Қабул қилинган қонун ҳужжатлари доимий тарзда Миллий базага бир иш кунида киритилмоқда. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базасига жойлаштирилган ҳар бир норматив-ҳуқуқий ҳужжатдаги ҳаволаки нормалар, шарҳлар тақдим этиб борилмоқда. Ҳаволаки нормалар ва шарҳлар уларнинг долзарблиги, қонунчиликдаги ўзгаришлар, шунингдек, янги ҳужжатларнинг акс этиши асосида янгилаб борилмоқда. Хусусан, Жиноят кодекси, Ер кодекси, Оила кодекси, шунингдек, янги таҳрирдаги Фуқаролик процессуал кодексига шарҳлар бутунлай янгиланди.

Ҳар йили ўртача мингдан ортиқ норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинмоқда. Ҳозирги пайтда Миллий базада 30 мингдан ортиқ норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар мавжуд бўлиб, улар инглиз тилига таржима қилинмоқда. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, "Туризм тўғрисида"ги ва "Коррупцияга қарши курашиш тўғрисида"ги қонунлар ва бошқа қонун ҳужжатларининг инглиз тилидаги таржимаси жойланди. Бундан ташқари Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базасига жойлаштирилган ҳужжатларнинг лотин алифбосидаги матнларини ҳам базага киритиш ишлари олиб борилмоқда. Ҳозирда 25 мингдан ортиқ норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лотин алифбосида эълон қилинди.

Норма ижодкорлиги фаолиятини такомиллаштириш концепцияси асосида норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари бўйича парламент муҳокамалари жараёнининг шаффофлиги ва ҳисобдорлигини таъминлаш мақсадида бир неча самарали механизмлар жорий этилди. Эндиликда қонун лойиҳалари матнлари ва уларга доир таҳлилий материаллар ҳар бир ўқишдан кейин парламентнинг веб-ресурсларида тезкор эълон қилиб борилмоқда. Бундан ташқари, реал вақт режимида таклифлар ҳамда мулоҳазаларни йўллаш имкониятини жорий этган ҳолда мазкур жараёнларни оммавий ахборот воситалари, шунингдек, парламентнинг веб-ресурсларида онлайн трансляция қилиш ҳам амалиётга татбиқ этилмоқда.

Мазкур янгича ёндашувларни жорий қилишининг туб негизида норма ижодкорлиги жараёнига кенг омма вакилларини жалб қилиш ва ҳалқчил қонунларни тайёрлаш каби муҳим мақсадлар ётибди. Энг аввало, ижтимоий муносабатларни тартибга солишда барқарорликка эришиш учун такомилига етган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ишлаб чиқишнинг ўзи камлик қилади. Қабул қилинаётган ҳужжатлар ва уларга киритилаётган ўзгартиш ва қўшимчалар ҳақида оддий тилда тушунтиришлар бериш норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг ижросида вужудга келиши мумкин бўлган муаммоларнинг олдини олади. Қолаверса, бундай ёндашув аҳолининг ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтиришга хизмат қилади.

"Томошабин бундай муҳим ҳужжатларни қандай қабул қиляпти, қай даражада англамоқда, тушунмоқда?!" деган саволлар очиқ қоларди...

Ҳаммамизнинг ёдимизда: яқин-яқингача телеканалларимизда янги қабул қилинган қонунлар, Президентнинг фармон ва қарорлари, Ҳукумат қарорлари суҳандон томонидан ўқиб берилар ҳамда шу билан чекланиларди. Лекин "Томошабин бундай муҳим ҳужжатларни қандай қабул қиляпти, қай даражада англамоқда, тушунмоқда?!" деган саволлар очиқ қоларди. Маълумки, расмий услубдаги матнни узоқ вақт давомида тинглаш инсон мияси зўриқишга олиб келиши мумкин. Бу табиий физиологик жараён.

Тушуниш қийин бўлган юридик терминлар, мураккаб конструкциялар баъзан малакали ҳуқуқшуносларни доирасида ҳам қизғин баҳс-мунозараларга сабаб бўлади. Ҳар қандай медиамаҳсулот, аввало, одамлар руҳияти, психологияси, ҳиссиётларига таъсир этиши лозим. Шундай экан, қабул қилинаётган ҳар бир ҳуқуқий ҳужжатни кенг оммага эълон қилиш ва шарҳини тайёрлашда нейролингвистик омилларга, компьютер графикасига, инфографик тасвирларга доирасида эътибор қаратилмоқда.

Ҳозирги кунда қабул қилинаётган ҳужжатлар моҳиятини халққа етказишда ҳаётий мисоллар, кундалик турмушимиздаги жараёнлар, ҳолатлар, тенденциялар қўлланилмоқда. Инсонлар тақдири ва фаолияти орқали, соҳа мутахассислари фикрини инобатга олиб, оддий, аммо матн мазмунини бойитадиган медиа шакллардан фойдаланишга алоҳида аҳамият берилмоқда.

Бинобарин, ҳар қандай қонун, фармон ёки қарорнинг амалиётга тўғри жорий қилиниб, самарали ишлаши ҳамда ижро этилишида мана шундай ноанъанавий ва ўзига хос тарғибот усуллари ниҳоятда муҳим ўрин тутади. Замонавий тарғибот усуллари қонунларнинг самарали ижросини таъминловчи куч сифатида миллий парламентимиз фаолиятида ҳам намоён бўлмоқда. Моҳиятни етказиш қанчалик самарали бўлса, амалда вазифаларни бажариш ҳамда шу йўлда жамиятни сафарбар қилиш шунча осон кечади.

Бу борадаги телешарҳлар, медиаматериаллар "қотиб қолган" муайян қарашларни йўққа чиқариб, ўз кутилган натижасини бераётгани телетомошабинлар, умуман, кенг аудитория томонидан билдирилаётган ижобий фикрлар мисолида ўрганиб борилмоқда.

Бир сўз билан айтганда, халқимизнинг фаровонлигини таъминлаш учун барча соҳада юритилаётган туб ислоҳотлар такомиллашиб бораётган норма ижодкорлиги фаолиятида ҳам акс этмоқда. Қонунчилик тарғиботида янгича ёндашувлар, медиатехнологиялар ва ҳаётий мисоллар ҳужжатлар моҳиятини аниқ ва лўнда тушунтириш учун хизмат қилишига шубҳа йўқ.

Валишер ДАВЛЯТОВ,
Олий Мажлис ҳузуридаги Қонунчилик муаммолари ва парламент тадқиқотлари институти бўлим бошлиғи.
ЎзА

Ўзбекистон Республикаси Президентининг
ҚАРОРИ

Интеллектуал мулк объектларини муҳофаза қилиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида

◄ (Бошланиши 1-бетда)

2. Адлия вазирлиги ҳузуридаги Интеллектуал мулк агентлиги (кейинги ўринларда — Агентлик) фаолиятида интеллектуал мулк объектларига талабномаларни давлат экспертизасидан ўтказиш жараёнида **аутсорсинг усулларини қўллаш тажрибаси** йўлга қўйилсин.

3. Қуйидагилар:

Интеллектуал мулк муҳофазасини мустаҳкамлаш ва замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш бўйича "Йўл харитаси" 1-иловага мувофиқ;

Интеллектуал мулк (ихтиро, фойдали модель, саноат намунаси, селекция ютуқлари) соҳасини ривожлантириш бўйича 2021-2023 йилларга мўлжалланган амалий ишлар дастури 2-иловага мувофиқ тасдиқлансин.

Вазирлик, идора ва бошқа ташкилотлар, маҳаллий ижроия ҳокимияти органларининг биринчи раҳбарлари зиммасига "Йўл харитаси" ва дастурда белгиланган тадбирларнинг ўз вақтида, сифатли ва тўлиқ бажарилиши юзасидан шахсий жавобгарлик юклансин.

4. Шундай тартиб ўрнатилсинки, унга кўра:

2025 йил 1 январга қадар миллий экспорт қилувчилар томонидан чет элда товар келиб чиққан **жой номлари (географик кўрсаткичлар)ни рўйхатга олиш бўйича қилинадиган сарф-харажатлари** Агентликнинг бюджетдан ташқари маблағлари ҳисобидан тўлиқ қопланади;

2021 йил 1 июнга қадар давлат бошқаруви органлари ва давлат корхоналари, илмий-тадқиқот ва олий таълим ташкилотлари ўзларига тегишли бўлган **интеллектуал мулк (муаллифлик ҳуқуқи, турдош ҳуқуқлар ва саноат мулки) объектларини тўлиқ хатловдан ўтказиб, уларни бухгалтерия ҳисобида акс эттиради;**

экспорт улуши умумий товар айланмасининг **60 фоизидан ортиғини ташкил этадиган экспорт қилувчи,** шунингдек, қишлоқ хўжалиги ва ҳунармандчилик соҳасида фаолият юритувчи тадбиркорлик субъектлари учун товар белгиларини 2021-2022 йилларда **миллий рўйхатдан ўтказиш бепул** амалга оширилади;

тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш жараёнида товар белгиси ва хизмат кўрсатиш белгисини ҳам давлат рўйхатидан ўтказиш тарғиб қилинади;

Савдо-саноат палатаси ва Агентлик томонидан йилига камида бир марта республиканинг ҳар бир маъмурий бирликларида тадбиркорлик фаолиятини ташкил этаётган шахслар учун ўз брендига эга бўлишнинг афзаллиги бўйича Ўзбекистон ва халқаро миқёсда тан олинган миллий брендлар эгалари бўлган ишбилармонларнинг иштирокида миллий анжуманлар ва мастер-класслар ўтказилади.

5. Агентлик ва Инновацион ривожланиш вазирлигининг **2021 йил 1 октябрга қадар** давлат бошқаруви органлари, давлат корхоналари, илмий-тадқиқот ва олий таълим ташкилотлари ўзига тегишли бўлган интеллектуал мулк объектлари ҳисобини тўғри юритиш, уларга бўлган ҳуқуқларни хўжалик муомаласига киритиш, илмий фаолият натижаларини тижоратлаштирилишига кўмаклашишга қаратилган Агентлик ҳузуридаги **"Патент платформаси"**ни ишга тушириш бўйича таклифига розилик берилсин.

Белгилансинки:

мазкур платформада ихтиролар, фойдали моделлар, саноат намуналари, селекция ютуқлари, товар белгилари, хизмат кўрсатиш белгилари, товар келиб чиққан жой номлари муҳофаза ҳужжатларига оид маълумотлар батафсил акс эттирилади;

платформа электрон шаклда реал вақт режимида юритилади ҳамда унга тадбиркорлик субъектлари **ихтиёрий ва бепул асосда** киритилади.

6. Белгилансинки:

энг яхши интеллектуал мулк объектлари яратувчиларини Агентлик томонидан **Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилотининг махсус мукофотларига тақдим этиш бўйича тавсиялар киритилади;**

"Энг яхши интеллектуал мулк объекти" **танлови Агентлик томонидан бир йилда бир марта ташкиллаштирилади;**

"Энг яхши интеллектуал мулк объекти" танлови ғолибларига (учта) Агентликнинг бюджетдан ташқари маблағлари ҳисобидан базавий ҳисоблаш миқдорининг **30, 25, 20 баравари** миқдорида пул мукофотлари топширилади.

7. Адлия вазирлиги, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳамда Агентликнинг интеллектуал мулк соҳасига оид фанларни кадрлар тайёрлаш тизимига, жумладан, республика таълим ташкилотлари, қайта тайёрлаш ва малака ошириш марказларида босқичма-босқич жорий этиш тўғрисидаги таклифи қўллаб-қувватлансин.

Белгилансинки, интеллектуал мулк соҳасига оид фанларни кадрлар тайёрлаш тизимига жорий этишнинг биринчи босқичида, 2021/2022 ўқув йилидан бошлаб олий таълим ташкилотларида, **хусусан, ишлаб чиқариш ва техник, қишлоқ ва сув хўжалиги соҳаларидаги таълим йўналишларида** илғор хорижий тажриба асосида ҳамда ёш авлод орасида ижодкорларнинг меҳнатига бўлган ҳурмат ҳиссини шакллантиришга қаратилган интеллектуал мулк фанлари жорий этилади ва улар бўйича ўтказиладиган машғулотларда соҳада фаолият олиб борувчи амалиётчилар иштирок этиши таъминланади.

8. Инновацион ривожланиш вазирлиги зиммасига илмий-тадқиқот ва олий таълим ташкилотларини интеллектуал мулк масаласида иқтисодиёт тармоқлари (енгил саноат, фармацевтика, қишлоқ хўжалиги ва бошқалар) билан боғлашни таъминлаш вазифаси юклатилсин.

9. Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлиги, Қишлоқ хўжалиги вазирлиги, Алкоголь ва тамаки бозорини тартибга солиш ва виночиликни ривожлантириш агентлиги, Савдо-саноат палатаси, "Ўзтўқимачиликсаноат" уюшмаси, "Ҳунарманд" уюшмаси ва "Навоийазот" АЖ 100 та "маҳаллий бренд"ларни халқаро рўйхатга олишни ташкил этсин.

10. Савдо-саноат палатаси ҳар бир ҳудудда йилига камида тўрт марта франшизалар ярмаркаси ва кўргазмаларини ташкил этсин.

11. Инновацион ривожланиш вазирлиги ҳамда Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги илмий-тадқиқот муассасалари ва олий таълим ташкилотларида интеллектуал мулк соҳасида амалга оширилган ишлар юзасидан йил якунлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрациясига мунтазам равишда ҳисобот бериш тартиби йўлга қўйилсин.

12. Олий суд, Адлия вазирлиги ва Монополияга қарши курашиш қўмитаси икки ой муддатда халқаро экспертларни жалб қилиб, судьяларни интеллектуал мулк соҳасида ўқитиш дастурини ишлаб чиқиб, йил якунига қадар судьяларни ўқитиш тизимини йўлга қўйсин.

Бунда, халқаро ташкилотлари кўмаги остида интеллектуал мулк соҳасидаги низоларни кўриб чиқувчи судьялар учун чуқурлаштирилган ўқув дастури ташкил этилишига алоҳида урғу берилсин.

13. Интеллектуал мулк соҳасида давлат бошқаруви тизимини янада такомиллаштириш ва амалга оширилаётган ишларнинг манзиллилигини таъминлашни кўзлаб, адлия органлари ва муассасалари бошқарув ходимларининг чекланган сони ва меҳнатга ҳақ тўлаш фонди доирасида ҳудудий адлия бошқармаларининг **11 та** ва туман (шаҳар) адлия бўлимларининг **17 та** штат бирликларини оптималлаштириш ҳисобига Агентликнинг тузилмасида:

Интеллектуал мулк ҳуқуқларига риоя этилишини мониторинг қилиш бўлими негизида **Интеллектуал мулк ҳимояси бошқармаси** (кейинги ўринларда — Бошқарма);

Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳрида юридик шахс мақомига эга бўлмаган **Интеллектуал мулк ҳимояси марказлари** (кейинги ўринларда — марказлар) ташкил этилсин.

Бунда, адлия органларининг ўтказилаётган **28 та** штат бирликларидан **3 таси** — Бошқармани, **25 таси** — марказларни тўлдириш учун йўналтирилади.

14. Белгилаб қўйилсинки:

Бошқарма марказлар фаолиятига ташкилий ва методик жиҳатдан раҳбарлик қилади;

марказлар Қорақалпоғистон Республикаси Адлия вазирлиги, вилоятлар ва Тошкент шаҳар адлия бошқармалари биноларида текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида жойлаштирилади;

марказларга ишга қабул қилинадиган ходимлар, Адлия вазирлиги ҳузуридаги Юристлар малакасини ошириш марказида интеллектуал мулк ва уни ҳуқуқий ҳимоя қилишнинг назарий ва амалий масалаларига оид ўқув дастурлари бўйича таълим оладилар.

15. Марказларнинг асосий вазифалари этиб қуйидагилар белгилансин:

контрафакт маҳсулотларни ишлаб чиқариш ва уларнинг муомаласига, шунингдек, интеллектуал мулк ҳуқуқларининг бузилишига қарши тизимли ва самарали курашишда бевосита иштирок этиш, хусусан, **огоҳлантирув ва тақдимномалар киритиш, маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги баённомаларни тузиш;**

жойларда интеллектуал мулк объектларининг давлат рўйхатидан ўтказилиши билан боғлиқ фаолиятга кўмаклашиш;

интеллектуал мулк соҳасидаги ҳуқуқни қўллаш амалиётини изчил ва бир хилда таъминлаш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш;

жамиятда интеллектуал мулкка нисбатан ҳуқуқий маданиятни ошириш ва ҳурмат ҳиссини шакллантириш мақсадида интеллектуал мулк ҳуқуқлари бўйича қабул қилинаётган қонунлар ва бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг мазмун-моҳияти ва аҳамиятини кенг оммага етказиш.

16. Агентлик икки ой муддатда марказларни юқори малакали кадрлар билан, биринчи навбатда, амалий тажрибага эга ҳамда зиммасига юклатилган вазифаларни лозим даражада бажаришга қодир шахслар орасидан **очиқ танлов асосида** Агентлик томонидан белгиланадиган тартибда тўлдирилишини ҳамда марказлар тўғрисидаги низомлар ишлаб чиқилишини таъминласин.

17. Мазкур қарор ижросини таъминлаш билан боғлиқ бюджет харажатлари 2021 йилда Ўзбекистон Республикасининг республика бюджетидан биринчи даражали бюджет маблағларини тақсимловчи сифатида Адлия вазирлигига ажратиладиган маблағлар доирасида белгилансин, 2022 йилдан бошлаб эса Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети параметрларида назарда тутилсин.

18. Агентликка ўзининг бюджетдан ташқари маблағлари ҳамда қонун ҳужжатларида тақиқланмаган бошқа манбалар ҳисобидан:

марказлар моддий-техник базасини шакллантириш, шу жумладан, компьютер ва нусха кўчириш техникаси, алоқа воситалари, мебель сотиб олиш;

давлат экспертизасини амалга оширишга миллий, халқаро ва хорижий илмий-тадқиқот, олий таълим ва экспертлик ташкилотларини ҳамда юқори малакали **соҳа мутахассислари ва экспертларини шартнома асосида жалб этиш;**

Агентлик ҳузуридаги **"Патент платформаси"**ни ишлаб чиқиш ва амалиётга жорий этиш бўйича сарф-харажатларни амалга ошириш **ҳуқуқи берилсин.**

19. Ўзбекистон Республикаси Президентининг ва Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг айрим қарорларига 3-иловага мувофиқ ўзгартириш ва қўшимчалар киритилсин.

20. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги манфаатдор вазирлик ва идоралар билан биргаликда икки ой муддатда қонун ҳужжатларига мазкур қарордан келиб чиқадиган ўзгартириш ва қўшимчалар тўғрисида Вазирлар Маҳкамасига таклифлар киритсин.

21. Мазкур қарор ижросини самарали ташкил этишга масъул ҳамда шахсий жавобгар этиб адлия вазири Р.К.Давлетов белгилансин.

Қарор ижросини ҳар чоракда муҳокама қилиб бориш, ижро учун масъул идоралар фаолиятини, мувофиқлаштириш ва назорат қилиш Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири А.Н.Арипов зиммасига юклансин.

Амалга оширилаётган чора-тадбирлар натижадорлиги юзасидан Вазирлар Маҳкамасига ҳар ярим йил якуни бўйича ахборот киритиб борилсин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш. МИРЗИЁЕВ

Тошкент шаҳри,
2021 йил 28 январь

Қонунчилик янгиликлари

Автомототранспорт воситалари

◄ (Бошланиши 1-бетда)

Насияга ёки кредитга сотиш ва олиш, товар ҳақини бўлиб-бўлиб тўлаш, қайта сотиб олиш шарти билан сотиш сингари муносабат шакллари шулар жумласидандир.

Бу соҳадаги шартномавий муносабатлар ҳам сотувчи, ҳам харидорлар манфаатларига мос келади. Масалан, молиявий жиҳатдан қийналиб турган тадбиркор насияга олган товар ҳақини кейинчалик бирваракайига ёки маълум бир даврийликда бўлиб-бўлиб тўлаш йўли билан ихтиёрида қолган маблағни ўз бизнесини ривожлантиришга йўналтириши мумкин.

Ушбу фикр маиший техника ёки бошқа товарларни насияга тассарруф қилувчи истеъмолчилар учун ҳам ўринлидир. Айни пайтда, сотувчи бу усул билан қўшимча мижозларни жалб қилиши ёки талаб суст бўлган ҳолатларда, масалан, карантин шароитларида ўз фаолиятининг тўхтаб қолмаслигини таъминлаш имконига эга бўлади.

Амалдаги Фуқаролик кодексининг олди-сотди муносабатларини тартибга солувчи 29-бобида олди-сотдининг турли шакллари ва улар бўйича шартномавий муносабатларга алоҳида эътибор берилмаган. Бу ҳолатни 90-йилларда олди-сотди муносабатларининг бундай шаклларига аҳоли ишончсизлик билан қарагани ва бундай шартномалар амалиётда жуда кам қўллангани билан изоҳлаш мумкин.

Бугунги кунда кўп учраётган насияга сотиш ва товар ҳақини бўлиб-бўлиб тўлаш билан боғлиқ олди-сотди шартларига аниқлиқ киритиш мақсадида, янги таҳрирдаги Фуқаролик кодексида бундай шартномаларга тегишли қоидалар **"Товар ҳақини бўлиб-бўлиб тўлаш шарти билан сотиш"** деб номланган алоҳида кичик бўлимга ажратилди.

Амалдаги Фуқаролик кодексининг 421-моддаси "Насияга сотилган товар ҳақини тўлаш" деб номланган. Унда "олди-сотди шартномаси" деган умумий атама ишлатилган бўлса, янги таҳрирда бу атама "насияга товар сотиш шартномаси" деб ўзгартирилди ҳамда ундаги "олди-сотди шартномаси" атамалари ўрнида ҳам "насияга товар сотиш шартномаси" атамаси қўлланилмоқда.

Айтиш керакки, Фуқаролик кодексининг янги таҳририни тайёрлашда замон талабига жавоб бермайдиган, хусусий мулк ва шартномавий муносабатлар ривожланишига салбий таъсир кўрсатаётган чекловларни бартараф қилишга алоҳида эътибор қаратилди. Хорижий давлатлар тажрибасини ўрганиш асосида битимлар институтини такомиллаштириш, жумладан, битимларни мажбурий давлат рўйхатидан ўтказиш ва нотариал тасдиқлашни назарда тутувчи нормалар қайта кўриб чиқилди.

Мисол учун амалдаги Фуқаролик кодексининг 386-моддаси 4-қисмига мувофиқ, автомототранспорт воситаларининг олди-сотди шартномаси нотариал тасдиқланиши шарт.

Ҳозирги вақтда фуқаролар ўзлари сотиб олган автомототранспорт воситасини давлат рўйхатидан ўтказиш, шунингдек, давлат рақамлари олиш учун нотариал тасдиқланган олди-сотди шартномаси тақдим этиши талаб этилади. Шартномани нотариал тасдиқлаш учун базавий ҳисоблаш миқдорининг 40 фоизи миқдорида давлат божи тўланади.

Бир қатор ривожланган хорижий давлатларда кўчар мулк, жумладан, автомототранспорт воситалари билан боғлиқ шартномалар нотариал тасдиқланмайди.

Аҳолига қулайлик яратиш, уларнинг шартнома тузиш эркинликларини кенгайтириш мақсадида Фуқаролик кодексининг янги таҳририда автотранспорт воситалари олди-сотди шартномаларини нотариал тасдиқлаш ҳақидаги норма чиқариб ташланмоқда. Бундай тартиб фуқароларнинг вақти ва маблағлари тежалишига хизмат қилади.

Маълумки, қонун ҳужжатларида ҳуқуқий бўшлиқлар мавжудлиги ҳуқуқни қўллаш амалиётига салбий таъсир кўрсатиб, айрим ҳолларда тегишли нормалар таъсирини бутунлай йўққа чиқариши мумкин.

Анжуман

Юридик фанлар ривожи: *муаммо ва истиқболлар*

◀ (Бошланиши 1-бетда)

Президентимиз Олий Мажлис ва халққа навбатдаги Мурожаатномасида ҳам адолат давлатчиликнинг мустаҳкам пойдевори экани, ҳуқуқ соҳасини ислоҳ этиш, қонун устуворлигини таъминлаш борасида дадил қадамлар қўйилгани ҳамда юридик соҳада амалга оширилаётган ислоҳотлар изчил давом эттирилиши ҳақида алоҳида тўхталди.

Чунки ҳар бир давлат ўз тараққиёт йўлини белгилар экан, халқ эрки ва фаровонлигини таъминлашга хизмат қиладиган қонунларнинг мукаммал бўлишини энг аввалги ўринга қўяди.

Шу ўринда Ўзбекистон Республикасида юридик фанларни ривожлантириш бўйича Мувофиқлаштирувчи кенгашнинг вазифалари, яъни юристларнинг мазкур соҳага қўшадиган ҳиссаси нимадан иборат бўлмоғи керак, деган савол туғилиши табиий.

Аввало, Ўзбекистон Фанлар академияси Давлат ва ҳуқуқ институти Мувофиқлаштирувчи кенгашнинг ишчи органи ҳисобланади.

У доимий равишда фаолият юритадиган, муҳокама қилувчи, маслаҳат берувчи ва мувофиқлаштирувчи орган бўлиб, илмий тадқиқотларни ўтказиш, илмий ва илмий-педагогик кадрларни тайёрлашни такомиллаштириш, илмий тадқиқотларнинг асосий йўналишларини шакллантириш ва амалга оширишнинг долзарб муаммолари бўйича тавсиялар берувчи ҳамда тадқиқот мавзуларини ишлаб чиқишга мўлжалланган органдир.

Мувофиқлаштирувчи кенгашнинг вазифаларига, жумладан, Ўзбекистон Фанлар академияси тизимидаги Давлат ва ҳуқуқ институти илмий тадқиқотларининг асосий йўналишларини шакллантириш ва амалга оширишнинг долзарб муаммолари бўйича тадқиқот мавзуларини ишлаб чиқиш ва ташкил этишда ҳар томонлама ёрдам бериш;

қонун ва бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари, илмий-тадқиқот ишлари режаларининг экспертизасини ўтказиш;

жамият учун долзарб илмий-ҳуқуқий муаммоларни муҳокама қилиш ва тавсиялар ишлаб чиқишга қаратилган республика ва жаҳон миқёсидаги илмий тадбирлар, хусусан, конференциялар, симпозиумлар, семинарлар ўтказиш лойиҳасига таклиф бериш;

юридик ва бошқа туташ соҳаларда илмий-тадқиқотларни амалга оширувчи олимлар, изланувчилар, аспирантлар ва докторантларни илмий-тадқиқот ишларига жалб қилиш каби ишлар киради.

Ҳозирги кунда диққат марказида турган бирламчи вазифаларимиз нималардан иборат?

Биринчидан: Давлат ва ҳуқуқ институти бўлимлари, секторлари ва бошқа илмий тузилмаларининг илмий фаолияти билан боғлиқ инновацион йўналишларни қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш;

Иккинчидан: илмий ишланмаларни давлат органлари, нодавлат ташкилотлари амалиётига, шунингдек, юридик олий таълим муассасаларининг ўқув жараёнида татбиқ этишга кўмаклашиш;

Учинчидан: ривожланган хорижий давлатларнинг етакчи таълим ва илмий муассасалари билан ҳамкорликни, қўшма ҳуқуқий тадқиқотларни, профессор-ўқитувчилар ва талабалар ўзаро алмашинувини фаоллаштириш;

Тўртинчидан: давлат ва ҳуқуқ соҳасида илмий ва инновацион тадқиқотлар йўналиши ва рўйхатини шакллантириш;

Бешинчидан: олий таълим ва илмий муассасаларга кадрлар тайёрлашга юридик соҳада чоп этилаётган адабиётлар ва дарсликлар билан кўмаклашиш тақозо этилади.

Кенгашнинг навбатдаги йиғилишида янги нашр сифатида чоп этилган "Конституциявий ҳуқуқ" фанидан дарслик муҳокама қилиниши ҳам режалаштирилган.

Юридик фанларни ривожлантириш бўйича турли йўналишдаги муаммоларни бартараф этиш ва ушбу соҳани илмий тадқиқ қилиш натижалари институт томонидан таъсис этилаётган "Давлат ва ҳуқуқ" журналининг босма ва электрон шаклларида (веб-сайтда) эълон қилиб борилади.

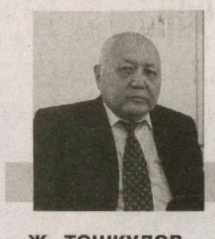

А. ТЎЛАГАНОВ — *Мувофиқлаштирувчи кенгаш раиси ўринбосари, юридик фанлар доктори:*

— Давлатимиз раҳбари ташаббуси билан ташкил этилган институтимиз самарали ҳуқуқий тадқиқотлар олиб бориш ишларини такомиллаштириш, мамлакатимизнинг ҳуқуқий соҳадаги истиқболларини белгилаш, юридик соҳадаги илмий ишланмаларнинг самарали равишда амалиётга жорий этишда етакчи бўлиши лозим.

Таъкидлаш жоизки, мамлакатимиз тараққиётининг Президент Шавкат Мирзиёев раҳбарлик қилаётган янги босқичида ўзаро боғлиқ ва бир-бирини тақозо этадиган сиёсий, иқтисодий-ижтимоий, ҳуқуқий ислоҳотлар, давлат ва конституциявий тизимда изчил ўзгаришлар амалга оширилмоқда. Давлат ва ҳуқуқ институтининг ташкил этилгани ҳам мазкур тизимли ишларнинг мантиқий давомидир.

Ўзбекистон Фанлар академияси Давлат ва ҳуқуқ институти давлатчилик асосларини такомиллаштириш, ҳуқуқ тизимини ислоҳ қилиш ва сиёсий-ҳуқуқий таълимотларни тарғиб қилиш соҳасида фундаментал ва амалий тадқиқотларни амалга оширадиган илмий муассаса эканлигини алоҳида таъкидлаш жоиз.

Институтнинг муваффақиятли фаолияти мамлакатимизда юридик таълим ва фанни тубдан такомиллаштиришда катта аҳамиятга эга. Давлат ва ҳуқуқ институти жамоаси Мувофиқлаштирувчи кенгаш аъзоларидан биргаликдаги ҳаракатлар, самарали мулоқотлар, эътиборга лойиқ таклиф ва тавсияларни кутиб қолади.

Ж. ТОШҚУЛОВ — *юридик фанлар доктори, профессор:*

— Юридик таълимда ўқув жараёнларини янада такомиллаштириш, унинг сифатини ошириш ва моддий-техник базани мустаҳкамлаш, давлат ва ҳуқуқ назарияси, давлат ва ҳуқуқ тарихи ҳамда сиёсий-ҳуқуқий таълимотлар тарихини ўрганиш, ўқитиш, тадқиқ қилиш борасида қатор муаммолар мавжуд экани сир эмас.

Демак, мавжуд муаммоларни таҳлил қилиш баробарида, миллий давлатчилик тарихимизни теран ўрганиш ҳам юристлар олдида турган долзарб масала ҳисобланади.

Мувофиқлаштирувчи кенгаш миллий қонунчиликнинг халқаро-ҳуқуқий нормалар ва стандартларга мувофиқлигини таҳлил этиш, уларни мамлакатимиз қонунчилигига самарали равишда имплементация қилиниши жараёнларини тадқиқ қилиш ва тавсиялар таёрлашда ҳам самарали фаолият кўрсатишида барча фаол бўлиши лозим.

М. АҲМЕДШАЕВА — *юридик фанлар доктори, профессор:*

— Давлатимиз раҳбари Фармони билан Давлат ва ҳуқуқ институтининг ташкил этилиши, ҳеч муболағасиз, жамоатчилик томонидан катта қувонч билан кутиб олинди. Ишонч билан айтиш мумкинки, янги институт давлатимиз юридик ҳаётида, айниқса, юридик фанни, хусусан, фундаментал юридик фанни ривожлантиришда, илмий кадрлар тайёрлашда катта роль ўйнайди.

Бу нуфузли илмий муассаса олдига қўйилган вазифаларнинг амалга оширилиши ҳуқуқий тизимимизни бугунги глобаллашув билан боғлиқ мураккаб жараёнлар ва чақириқларга бардош берадиган замонавий ҳуқуқий ҳодисага айлантиришга қаратилган.

Миллий давлатчилигимиз генезисини чуқур ўрганиш, бу борада жаҳон илмий манбаларидаги маълумотларни топиб, таҳлил ва тадқиқ этиш асосида асослантирилган илмий хулосаларни тақдим этиш — миллий юридик фандаги катта бўшлиқни тўлдириши табиийдир.

Фикримизча, ушбу институт шуғулланадиган масалалар ичида ҳозирги замон ҳуқуқининг ривожланиш тенденциялари, миллий ҳуқуқ тизимининг ривожланиш йўналишлари, унинг Европа ҳуқуқи билан ўзаро муносабати, рақамлашув жараёнининг ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнига кириб келиши каби масалалар ҳам, албатта, ўз ифодасини топади.

М. РУСТАМБОЕВ — *юридик фанлар доктори, профессор:*

— Ҳозирда миллий юридик таълимнинг самарадорлиги нисбатан пастлигича қолаётгани айни ҳақиқат. Буни юқори малакали мутахассис-ҳуқуқшуносларни тайёрлашда тизимли муаммо ва камчиликлар мавжудлиги билан изоҳлаш мумкин.

Давлат ва ҳуқуқ институтининг ташкил этилгани тимсолида олимлар жамоасининг катта орзуларидан бири ушалди. Бу, ўз навбатида, замонавий талаблар, илғор халқаро юридик тажриба ва меҳнат бозори эҳтиёжлари асосида юқори малакали, ижодий фикрлайдиган, ҳалол кадрлар тайёрлашни таъминлаш имконини беради.

Институт ўқитишнинг кредит-модуль тизимини ва талабалар билимини баҳолаш усулларини такомиллаштириш, ўқув жараёнида замонавий ахборот-коммуникация технологияларини кенг қўллаш ҳамда ўқув базасини модернизациялаш масалаларига алоҳида эътибор қаратиши лозим. Ушбу йўналишда IT-компаниялар билан ўзаро ҳамкорликни кучайтириши ҳам талаб этилади.

Хорижий тажриба асосида юридик соҳадаги диссертацияларга бўлган талабларни ишлаб чиқиш ва тадқиқот мавзуларини янгидан шакллантириш зарур. Мазкур масалаларни Кенгаш доирасида қайта кўриб чиқишга зарурат етилган.

Бундан буён қабул қилинаётган қонунлар, уларга киритилаётган ўзгартириш ва қўшимчалар юзасидан янги Институтнинг ҳам илмий асосланган хулосасини олиш амалиётини жорий қилиш айни муддаодир. Қонун лойиҳаларини тайёрлаш бўйича ишчи гуруҳлар фаолиятида ушбу институт олимларининг иштирокини таъминлаш муҳим, деган фикрдаман.

Ж. ХОЛМЎМИНОВ — *Термиз давлат университетининг юридик факультети декани, юридик фанлар доктори, профессор:*

— Юридик кадрларни тайёрлаш соҳасида рақобатнинг мавжуд эмаслиги ҳудудлардаги иқтидорли ёшлар учун тенг таълим олиш имкониятларини чекламоқда. Шу маънода, Давлат ва ҳуқуқ институтига миллий юридик таълим рақобатбардошлигини ошириш, ҳуқуқшунослик йўналишида фаолият юритадиган илмий-тадқиқот ва таълим муассасаларига бериладиган имтиёзлардан фойдаланиш механизмларини такомиллаштириш бўйича тавсиялар ишлаб чиқишда иштирок этиш имкони берилганлиги диққатга сазовор.

Биз Давлат ва ҳуқуқ институт билан самарали ҳамкорлик тўғрисида меморандум имзолаш, грантларга ҳудудларда фаолият юритаётган олимларни ҳам жалб этиш, давлат учун муҳим бошқа бир қатор мавзуларни тадқиқ этиш борасида илмий-амалий ҳамкорликни йўлга қўймоқчимиз.

Б. ТАЛАПОВ — *Наманган давлат университетининг юридик факультети декани, тарих фанлари номзоди:*

— Давлат ва ҳуқуқ институтининг ташкил этилгани нафақат ҳуқуқ соҳасидаги олимларни, балки барча ҳуқуқшуносларни бирлаштиришга хизмат қилади. Шу маънода, институт соҳа бўйича ишлаётган педагогларга тегишли йўналиш бериши, юридик фанлар ўқитиладиган олий таълим муассасаларида ҳам долзарб ҳуқуқий тадқиқотларни амалга оширишга кўмакдош бўлиши лозим.

Биз Давлат ва ҳуқуқ институти билан биргаликда илмий анжуманлар ташкил қилиш, жамоавий ва индивидуал монографияларни яратишни ҳам келишиб олдик.

Мувофиқлаштирувчи кенгаш йиғилишида Давлат ва ҳуқуқ институти ҳамда давлат, нодавлат нотижорат ташкилотлари ўртасидаги самарали ҳамкорликни йўлга қўйиш масалалари ҳам атрофлича муҳокама қилинди. Кун тартибидаги масалалар бўйича Мувофиқлаштирувчи кенгашнинг тегишли қарорлари қабул қилинди.

Ғулом Мирзо тайёрлади.

Шарх

Инвестициявий низоларни судларда ҳал қилишнинг янги тартиблари жорий этилди

◀ (Бошланиши 1-бетда)

Давлатимиз раҳбарининг 2020 йил 24 июлда қабул қилинган "Судлар фаолиятини янада такомиллаштириш ва одил судлов самарадорлигини оширишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги Фармонида фуқароларнинг одил судловга бўлган ҳуқуқини амалда таъминлаш билан боғлиқ долзарб муаммоларга алоҳида эътибор қаратилгани бежиз эмас. Бу ўринда, хусусан, судларда инвесторларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ўз вақтида ва самарали ҳимоя қилиш масаласи ҳақида сўз бормоқда.

Шу мақсадда 2021 йил 12 январда "Суд қарорларини қайта кўриш институти такомиллаштирилиши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодексига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида"ги қонун қабул қилинди.

Қонун билан Иқтисодий процессуал кодексига иқтисодиёт соҳасида инвесторлар ҳамда давлат органлари ўртасидаги инвестициявий шартномалардан келиб чиқадиган низолар бўйича ва рақобатга оид ишларни таллуқлилиги ва тегишлилигига оид нормалар киритилди. Жумладан, йирик инвестор ва рақобатга оид ишлар бўйича тарафларнинг хоҳишига кўра, ушбу тоифадаги ишлар Олий суднинг инвестициявий низоларни ҳамда рақобатга оид ишларни кўриш бўйича судлов таркиби томонидан кўрилиши, қолган инвестициявий низолар инвесторларнинг хоҳишига кўра, Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар суди томонидан биринчи инстанция суди сифатида кўрилиши белгиланди.

Шу билан бирга, Иқтисодий процессуал кодексига янги 301-модда киритилди. Унга кўра, инвестициявий низолар бўйича ишлар жумласига:

- инвестиция шартномаларини тузиш, ўзгартириш ва бекор қилиш билан боғлиқ низолар;
- инвестиция шартномаларини ҳақиқий эмас, деб топиш ҳақидаги низолар;
- инвестиция шартномасининг бажарилиши билан боғлиқ низолар;
- инвестиция шартномасидан келиб чиқадиган солиқ, божхона, ижтимоий, экологик ва бошқа мажбуриятларнинг инвестор томонидан бажарилиши билан боғлиқ низолар;
- инвестиция шартномаси бўйича инвесторга берилган мол-мулкни талаб қилиб олиш ёки бундай шартнома бўйича неустойка ундириш ва (ёки) зарарлар ўрнини қоплаш тўғрисидаги низолар киради.

Бундан ташқари ушбу кодекс яна 302-модда билан тўлдирилди. Мазкур янги модда юридик шахслар, шу жумладан, чет эл юридик шахслари, хўжалик бошқаруви органлари, якка тартибдаги тадбиркорлар ҳамда монополияга қарши органлар ўртасида товар ва молия бозорларида рақобат соҳасидаги муносабатлардан келиб чиқадиган низолар рақобатга оид ишлар жумласига кириши ҳақидаги нормалардан иборат.

Президентимизнинг 2020 йил 29 декабрда Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномаси тарихий аҳамиятга эга бўлиб, айни соҳадаги ислоҳотларни ҳам янада чуқурлаштиришга хизмат қилади. Мурожаатномада таъкидланганидек, бу борадаги муҳим янгилик — инвесторлар ҳуқуқларини муносиб ҳимоя қилиш мақсадида Олий судда инвестициявий низолар ва рақобатга оид ишларни кўриш бўйича махсус судлов таркиби ташкил этилганлиги бўлди.

Олий судда инвестициявий низолар бўйича махсус судлов таркибининг ташкил этилиши, ушбу тоифадаги ишлар бўйича алоҳида судловлилик қоидаларининг белгиланиши инвесторларнинг низоларни ҳал қилиш учун турли суд инстанциялари ўртасида сарсон бўлишининг олдини олади. Уларнинг муаммолари битта судда ҳал қилинишини таъминлайди.

Хулоса қилиб айтганда, айни вақтда соҳада амалга оширилаётган шиддатли ислоҳотларнинг асл моҳияти инвестициявий муҳитнинг жозибадорлигини янада ошириш, иқтисодиётни ривожлантириш ҳамда шу орқали халқ фаровонлигига эришишдир.

Инвесторлар, шу жумладан, чет эл инвесторларининг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини суд орқали ҳимоя қилиш механизмининг такомиллашиши эса, инвестициявий низолар тез ва самарали ҳал қилинишига, ягона суд амалиёти таъминланишига кўмаклашади.

Сарвар СОЛИЕВ,
Тошкент туманлараро иқтисодий судининг раиси

Олди-сотдиси нотариал тасдиқланмайди!

бу янги таҳрирдаги Фуқаролик кодексида акс этган

Шунинг учун фуқаролик-ҳуқуқий муносабатлар иштирокчиларининг қонуний манфаатларини самарали ҳимоя қилишга тўсқинлик қилувчи ҳуқуқий бўшлиқларни бартараф этиш муҳим аҳамият касб этади.

Амалдаги Фуқаролик кодексининг 404-моддасига товарнинг кафолат муддатини ҳисоблаш тартибини аниқлаштирувчи муҳим қўшимча ва ўзгартиришлар киритилмоқда. Масалан, амалиётда сотиб олинган товар кафолат муддати чоғида аниқланган камчилиги ёки носозлиги сабабли сотувчи томонидан янги товарга алмаштириб бериладиган ҳолатлар кўп учрайди.

Шундай ҳолатларда шартномада бошқача тартиб назарда тутилган бўлмаса, кафолат муддати янгидан ҳисоблана бошланиши ҳақида қоида киритилмоқда. Шу билан бирга, ушбу модда сотувчи кафолат муддати давомида товарни жиддий таъмирлаган бўлса, кафолат муддати таъмирланган товар қайтарилган пайтдан бошлаб янгидан ўта бошлаши ҳақидаги норма билан тўлдирилмоқда.

Олди-сотди муносабатларини тартибга солиш соҳасида янги киритилган қоидалар тарафларнинг ҳуқуқ ва жавобгарлиги билан боғлиқ айрим ҳуқуқий бўлшиқларни тўлдиради. Бу борада келиб чиқадиган низолар ва уларни суд тартибида ҳал этишда вужудга келиши мумкин бўлган муаммоларни бартараф этиш имконини беради.

Ҳозир амалда бўлган аксарият моддаларда айрим турдаги товарларни олиш-сотиш билан боғлиқ баъзи жиҳатлар қонун ҳужжатлари билан тартибга солиниши белгиланган. Бундай тартиб кўп ҳолларда турли идоралар, маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг қонуности ҳужжатларига мурожаат қилишни талаб қилиб, ушбу нормаларнинг самарали қўлланишига салбий таъсир кўрсатмоқда ҳамда ортиқча маъмурий тўсиқлар пайдо бўлишига олиб келмоқда.

Шу муносабат билан Фуқаролик кодексининг янги таҳририда ҳаволаки нормаларни камайтиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Яъни тегишли муносабатлар қонун билан тартибга солиниши белгиланмоқда.

Хулоса қилиб айтганда, янги таҳрирдаги Фуқаролик кодексида олди-сотди муносабатлари ривожланган хорижий давлатлар тажрибаси ва халқаро мезонлардан келиб чиқиб такомиллаштирилмоқда. Буларнинг барчаси, ўз навбатида, фуқаролик-ҳуқуқий муносабатлар иштирокчиларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини самарали ҳимоя қилишга қаратилган бўлиб, мамлакатимизда ҳуқуқий ва иқтисодий ислоҳотларнинг янада натижадорлигига хизмат қилади.

Анвар ЭМИНОВ,
Адлия вазирлиги ҳузуридаги Ҳуқуқий сиёсат тадқиқот институти масъул ходими

Жиноят ва жазо

Нафрат ва қасд

фожиага доялик қилгани ҳақида

Ўтган йили 7 августдан — 8 августга ўтар кечаси самарқандлик эр турмуш ўртоғини тамагирлик ниятида шафқатсизлик билан қасддан ўлдиргани, сўнгра жиноятни яшириш мақсадида ўз уйига ўт қўйиб юборгани ҳақида совуқ хабар тарқалганди.

Яқинда ушбу жиноят иши судда кўриб чиқилди. Судланувчи С.Баҳромов (исм-шарифлар ўзгартирилган) Жиноят кодексининг 97-моддаси 2-қисми "и", "ж" бандлари билан айбдор деб топилиб, узоқ муддат — ўн саккиз йилга озодликдан маҳрум қилинди.

Мусибатли воқеа тафсилотини қаламга олиш, ўзганинг фожиали тақдирини элга дастурхон қилиш одобдан эмас. Биз бунинг учун газетхонлардан узр сўраймиз.

Лекин масаланинг бошқа оғриқли ва муҳим жиҳати бор. Яъни эшитган заҳотиёқ киши ақлини шошириб қўядиган, вужудни жунбушга келтирувчи ана шу қабиҳликнинг рўй бериш сабабларидан одамларни огоҳ этишдир.

(Давоми 4-бетда) ▶

Э Ъ Л О Н

Суд тизимида амалга оширилаётган суд-ҳуқуқ ислоҳотларини оммавий ахборот воситаларида ёритилишини янада такомиллаштириш мақсадида Олий суд томонидан ҳар йили ўтказиб келинаётган "Адолат — қонун устуворлигида" деб номланган республика кўрик-танловнинг якуний тадбирини 2021 йилнинг I чораги охирига қолдирилгани маълум қилинади.

Бугунги кунда гиёҳвандлик воситалари ёки психотрон моддалар билан қонунга хилоф равишда муомала қилиш нафақат мамлакатимиз, балки жаҳон ҳамжамиятини ҳам жиддий ташвишга солаётган глобал муаммолар сирасига киради. Бу иллат инсон саломатлигига путур етказибгина қолмай, оилалар ҳаётини издан чиқаради, жамият барқарорлигига хам жиддий хавф туғдириш баробарида, турли жиноятларнинг ҳам келиб чиқишига йўл очади.

Гиёҳвандлик — аср вабоси

«Ҳаммаслак»ларнинг ушалмаган «орзу»си

Мамлакатимизда гиёҳвандлик балосига қарши курашишнинг мустаҳкам ҳуқуқий асослари яратилган. Хусусан, Жиноят кодексида гиёҳвандлик воситалари ва психотрон воситалар билан қонунга хилоф равишда муомала қилиш оғир ва ўта оғир жиноятлар туркумига киритилган бўлиб, уларни содир этганлик учун қатъий жавобгарлик белгиланган.

Шунингдек, бу турдаги жиноятларни содир этган, гиёҳвандликка муккасидан кетган кимсаларга нисбатан мажбурий тартибда даволаш чоралари ҳам қўлланилади.

Шунга қарамай, орамизда бойлик орттириш илинжида оғуфурушликдек нопок йўлни танлаган кимсалар ҳам учраб туради.

Шу ўринда фикримизни ҳаётий мисоллар ёрдамида давом эттирамиз. Шаҳрисабзлик Маҳмуд Алиқулов жиноий шериги Баҳодир Мирзаев (исм-шарифлар ўзгартирилган)нинг "кўрсатма"си билан уйида наша ўсимлигини етиштиради. Ҳамтовоқларнинг бундан кўзлаган ғараз мақсади оғуфурушликдек чиркин "касб" ортидан мўмай даромад орттириш эди.

Айтиш керакки, "ҳаммаслак"ларнинг бири Баҳодир Мирзаев муқаддам жиноий қилмишлари учун икки марта жиноий жавобгарликка тортилган. Бироқ "ўрганган кўнгил ўртанса қўймас" деганларидек, ёши бир жойга бориб қолган, қоларверса, катта оиланинг бошлиғи бўлган бу кимсалар қилмишларининг "миси" чиқишини ўйлаб ҳам ўтирмай, тубанлик йўлини танлашди.

Маҳмуд заҳри қотил "пишиб", маромига етгач, жиноий шериги Баҳодир Мирзаевни уйига чақириб, унга бу ҳақда секин оғиз очди:

— "Дори" сиз айтгандек, обдон етилди. Агар яқин танишларингиз бўлса, нашани пуллаш йўлини қидираверишимиз керак. Яхшигина нарх қўйиб, майдалаб ўтказсак, иккаламиз ҳам бир нарсалик бўлиб қоламиз.

Маҳмуддан бу "хушхабар"ни эшитган Баҳодир "харидор" топишга ваъда берди.

Орадан кўп ўтмай, "харидор" ҳам топила қолди. Ўзини "Шавкат" дея деб таништирган бу нотаниш киши Баҳодирга "дори" дарагини бировлар орқали эшитгани, у бир танишига жуда зарурлигини айтди. Агар иложи бўлса, ҳозироқ топиб беришини сўради.

Қисқаси, шу куни Баҳодир ўзаро "келишув"га кўра, бир гугурт қутисида жойлаштирилган нашани 150 минг сўм эвазига топиб берадиган бўлди.

Маҳмуднинг хонадонидан "оғу"ни олган Баҳодир кўп ўтмай белгиланган манзилда "Шавкат" билан учрашди. У гиёҳванд воситасини 150 минг сўмга пуллаётганда, жиноят устида қўлга олинди. Жиноий шериклар ўзларининг бу пинҳона кирдикорларидан ҳуқуқ-тартибот идоралари аллақачон хабардорлиги, "Шавкат" исмли харидор аслида ички ишлар бўлими ходими эканини етти ухлаб тушларига ҳам кирмаган эди...

Хайриятки, оғуни пинҳона пуллаб, мўмайгина маблағга эга бўлиш илинжида юрган жиноий шерикларнинг қилмиши узоққа чўзилмади. Ҳуқуқни муҳофаза қилувчи орган ходимларининг тезкор саъй-ҳаракатлари туфайли уларнинг жиноий қилмишига чек қўйилди.

Суд оғуфуруш кимсаларнинг барча кирдикорларини атрофлича муҳокама қилиб, Жиноят кодексининг тегишли моддаларига асосан уларнинг ҳар бирига нисбатан тегишли жазони тайинлади.

Мухтасар айтганда, гиёҳвандлик иллати нафақат бир кимсанинг тақдирида салбий из қолдириши, балки ўзгалар соғлиғига, ҳаётига ҳам жиддий таҳдид солиши билан хатарлидир. Шу боис ҳам, бу иллатга қарши курашиш орқали бебаҳо бойлигимиз — соғлиғимизни асрашимиз баробарида, содир этилажак қатор жиноятлар ва кўнгилсиз ҳодисаларнинг ҳам олдини олган бўламиз.

Гайбулла ОСТОНОВ,
жиноят ишлари бўйича Китоб тумани судининг раиси
Абдунаби БОБОЁРОВ,
"Куч — адолатда" мухбири

Оқлов

Адолат тантанаси

кўнгилларга ишонч ва ёруғлик олиб кирди

Халқимиз ҳақиқат эгилади, букилади, бироқ синмайди, деб бежизга айтмайди. Тахминий фаразлар, қарама-қарши гувоҳликлар билан судда шахсни айблаб бўлмайди. Навбатдаги суд мажлисида илгари судланган шахснинг аслида айби йўқ экани маълум бўлди.

Маълум бўлишича, Тошкент вилоятининг Пскент тумани ИИБга қарашли ЁХБ бошлиғи лавозимида ишлаб келаётган Б.Шоматов 2013 йилнинг 14 августдан 23 август кунига қадар "Пскент пахта тозалаш заводи" очиқ акциядорлик жамиятига қарашли "Муротали" ва "Керовчи" тайёрлов масканида бажарилган капитал таъмирлаш ишларида ёнғин хавфсизлиги қоидаларига риоя қилингани ҳолатларини текширишдан ўтказган. Дастлабки тергов органи томонидан унга "ёнғин хавфсизлиги бўйича кўрилган чоралар ҳақида тузилган далолатномаларга сохта маълумотлар киритиб, тасдиқлаб бериш эвазига чойхонада овқатлангани учун 170000 сўмни "Пскент пахта тозалаш заводи" ишчиси А.Маҳмудовга пора тариқасида тўлаттирган ва 200 минг сўм пора олган деган айб қўйилган.

Биринчи инстанция суди ушбу айблов асосида Б.Шоматовни Жиноят кодексининг 210-моддаси 3-қисми "б" банди ва 209-моддаси 2-қисми "а" бандида назарда тутилган жиноятларни содир этганликда айбдор деб топади. Суд ҳукмидан норози бўлган Б.Шоматов юқори инстанция судига мурожаат қилди.

Б.Шоматовнинг аризаси жиноят ишлари бўйича Тошкент вилояти судининг кассация инстанциясида кўриб чиқилди. Суд мажлисида маълум бўлдики, Б.Шоматовни айблаш учун бирор-бир асос ёки далил мавжуд эмас.

Амалдаги қонун талабига кўра, шахсга айб эълон қилишга фақатгина объектив далиллар мажмуигина асос бўлиши мумкин. Бунда далиллар доирасини пора берувчи ва у билан боғлиқ шахсларнинг кўрсатмалари ҳамда айбга иқрорлик кўрсатмалар билан чегараланиб қолмаслиги шарт. Шахсни айблаш учун пора предметининг олиниши, қонунлар билан белгиланган тартибда почта-телеграф ва электрон жўнатмалари, аудио ёки видеоёзувлар, телефон ёки бошқа мосламалар орқали амалга оширилган сўзлашувлар аниқланиши каби аниқ мезонлар билан асослантирилиши лозим. Бироқ жиноят иши ҳужжатларида ана шундай объектив далиллар бўлмаса-да, Б.Шоматов айбдор деб топилган.

Кассация инстанцияси суд мажлисида Б.Шоматов ўзига қўйилган айбловга иқрор бўлмай, айби йўқлигини, унга нисбатан тергов олиб борилаётган вақтда "биз кўрсатгандай тушунтириш хати ёзасан", деб тазийиқ ўтказилганини, ҳеч қачон А.Маҳмудовдан 200.000 сўм пора олмаганини айтди. Тергов вақтида А.Маҳмудов билан юзлашганда у чойхонада ўтирганида "овқат пулини Б.Шоматовнинг ўз тўлаб кетди", деб айтгани, кейин тазйиқ остида "200.000 сўм пул берганман", деб ёзиб берганини баён қилди. Суд мажлисида гувоҳ Абдуғаффор Маҳмудов ҳам аслида бу ҳолатлар умуман рўй бермагани ва тазйиқ туфайли ёлғон кўрсатма беришга мажбур бўлганини маълум қилди.

Ниҳоят, адолат қарор топди. Ноҳақ айбланган ички ишлар ходими оқланди. Адолатнинг қарор топиши шахснинг бузилган ҳуқуқларини тиклаши баробарида фуқароларнинг суд идораларига бўлган ишончини янада ортириши шубҳасиз.

Дилшод ИЗЗАТОВ,
Тошкент вилояти судининг судьяси

Жиноят ва жазо

Нафрат ва қасд

фожиага доялик қилгани ҳақида

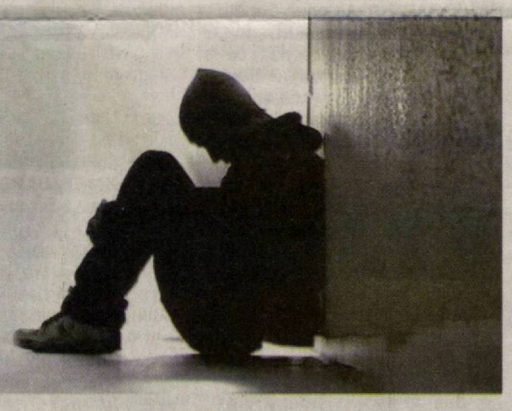

◀ **(Бошланиши 3-бетда)**

"Касални яширсанг, иситмаси ошкор қилади" деган нақлни халқимиз хўп топиб айтган. Бундай оғир фожиадан, унинг келиб чиқиш сабаби-ю, оқибатидан одамларни воқиф этмаслик, юртдошларимизни ҳушёрликка чақирмаслик яна шунга ўхшаш жиноятлар рўй беришига олиб келиши мумкин.

Негаки, бир аёлнинг ҳаёти бевақт хазон бўлгани, эр узоқ муддатга озодликдан маҳрум этилгани, оила аталмиш қўрғон буткул тугаб кетгани ҳар биримизни ҳаётга очиқ кўз билан қараш, ҳушёр ва огоҳ бўлишга ундайди.

Мудҳиш қотиллик содир этилгани судга оид тиббиёт экспертизасининг хулосасида аниқ кўрсатилган. Марҳума Ҳ.Баҳромованинг ўлими ўткир ташқи қон йўқотиши билан кечган.

Кўпни кўрган кексаларимиз ёш оилаларда ўзаро келишмовчилик келиб чиққанида "Сув бир-икки лойқаланиб, кейин тинади" дейишади. Бироқ Салим билан Ҳалима бундан ўттиз икки йил аввал — 1988 йилнинг 8 апрелида яхши умидлар билан бир ёстиққа бош қўйганди. Бировдан олдин, бировдан кейин дегандай яхши яшашаётганди.

Турмушлари давомида 1989 йилда қизи Шалола, 1992 йилда ўғли Фурқат дунёга келди. Фарзанд — эр-хотин ўртасидаги узилмас ришта. Болаларнинг шодон кулгиси сабаб ота-она кўнглида эзгу истаклар куртак ёзади, ҳаётга ва келгуси орзу-умидлар рўёбига рағбат уйғонади.

Фурқат дунёга келгач, бобоси Салимни хузурига чақирган. Мақсади ўзининг Самарқанд шаҳар Ўрта Хўжасоат кўчасидаги ҳовлисини унга ҳадя қилиш экан. Бобоси Салимнинг номига ҳадя шартномаси асосида уйини ўтказиб ҳам беради.

1992 йилда, яъни бобосининг вафотидан сўнг Салим оиласи билан ўша ҳовлига кўчиб ўтади. Бу орада Салимнинг ота-онаси ҳам бандаликни бажо келтиришади. Энди укаси ва сингиллари ҳолидан хабар олиш Салимнинг зиммасига тушганди.

Ҳадя қилинган уй бирмунча эскирган, янгисини барпо этишга зарурат туғилаётган эди. Самарқанд чой қадоқлаш фабрикаси оддий ишчиси С.Баҳромовнинг ҳадеганда ҳовлида янги уй барпо этишга қўли калталик қилади. Яна бир томони у укаси ва сингилларининг моддий аҳволидан ҳам хабардор бўлиб туриши керак эди.

Дастлабки йиллари ҳадя қилинган ҳовли-жойда эр-хотин аҳил яшашган. Салим фабрикадаги ишини ўзгартирган, сартарошлик қила бошлаган. Ҳалима эса, тикувчилик билан шуғулланарди.

Кейинчалик эса, Ҳалиманинг отаси билан ака-укаси ёрдамида ҳовлининг дарвозахонадан кирилганда ўнг томонига яшаш уйлари янгидан барпо этилади. Жиноят иши материалларидан маълум бўлишича, шундан сўнг Ҳалима турмуш ўртоғи С.Баҳромовни оила бошлиғи сифатида ҳурматини ўрнига қўймай, ўртада пул сабаб жанжал чиқа бошлайди.

Судда судланувчи ва гувоҳларнинг берган кўргазмасига қараганда, 2001 йилда Ҳалима Салимдан рўзғор харажатларига пул сўраган. Бу Салимга оғир ботган, ўртада жанжал чиққан. Ақлини жиловлай олмаган Салим Ҳалимани ошхона пичоғи билан жароҳатлаган.

С.Баҳромовнинг жиноий қилмиши учун тергов ҳаракатлари олиб борилган. Жиноят ишлари бўйича Самарқанд тумани суди ҳукми билан С.Баҳромовга ўн йил муддатга озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган.

Ҳалима зора энди кўзи очилган бўлса, деган фикрда, яна бир томони фарзандларини ўйлаб, турмуш ўртоғига нисбатан даъвоси йўқлиги ҳақида судга мурожаат этади. Шундан сўнг Самарқанд вилояти суди апелляция судлов ҳайъати ажрими билан С.Баҳромовга биринчи босқич суди томонидан тайинланган жазо беш йил муддатга келтирилади. Шунингдек, амнистия актига асосан 2001 йил 27 сентябрь куни С.Баҳромов жазони ўташдан озод қилинади.

Аммо Салим олти ой қамоқда ўтириб, тавбасига таянмаган экан. Эр-хотин бир ҳовлида яшашса-да, лекин алоҳида-алоҳида уйда туришарди. Болаларнинг бўйи чўзилиб қолгани, харажатлар ортаётганидан Ҳ.Баҳромова хорижга — Россияга пул топиш учун ишга кетади.

Орадан бироз вақт ўтгач, Ҳалима ўғли Фурқатни ўша ёққа чақириб, уни ишга жойлаштиради ва ўзи яна Самарқандга қайтиб келади. 2016 йилда қизлари Шалолани Қашқадарё вилоятига турмушга узатишади.

Фурқат хорижда ишлаб юрар, бир-бирларини кўришга кўзлари йўқ, гина-кудратли ота-она эса, бир ҳовлида алоҳида-алоҳида яшашаётганди. Ўртадаги уруш-жанжал тугай демасди. Ўшанда 2019 йилнинг март ойи эди. Салим Ҳалимага уйнинг тенг ярмини бўлиб олиш таклифини айтади.

— Сенинг бу уйда умуман ҳаққинг йўқ, — деб жавоб қилади Ҳалима, — уйни менинг акаукаларим қурган.

Шундан сўнг мудҳиш қотиллик юз берган кунга қадар Салим ҳовлидан оёғини узади. Укаси ва сингилларининг уйида яшаб юради.

— Ҳодиса содир бўлишидан беш кунча аввал Салим акам билан гаплашиб ўтиргандик, — дейди судда гувоҳ Ш.Баҳромов. — Шунда акам уйда ҳаққинг йўқ, деб янгам киришга қўймаётганидан нолиди. Жонимга тегиб кетди, уни ўлдираман, деганди ўшанда.

Бу гапни эшитган ука ўртада болалари борлигини айтиб, акасини қалтис йўлдан қайтаришга уринган. Яна у: "Акам бундай гапни шунчаки аччиғи келганидан айтди-қўйди-да", деб кўнглидан кечирган. Бошқа бу ҳақда гапирмаган.

Салим ўша жиноий ҳодиса юз берган куни тунда укаси Шерматнинг хонадонида эди. Кеч соат йигирма учларгача ўтириб, сўнгра укасининг уйидан чиққан. Ўзининг номидаги уйга келса, уй чироқлари ўчиқ экан. Чўнтагидаги калит билан дарвозани очиб, ичкарига киради. Темирдан ишланган ўткир чопқини олиб, ҳовлида турмуш ўртоғи Ҳ.Баҳромованинг келишини кутиб ўтиради.

Тахминан соат ўн иккиларда турмуш ўртоғи ҳовлига кириб келади. У дарвозахонадан тўғри ҳаммомга чўмилишга кириб кетади. Салим эса, унинг ҳаммомдан чиқишини кутиб турганди. Аёл ичкаридан чиқа туриб, эшик олдида кутилмаганда Салимга кўзи тушгач, қўрққанидан бақириб юборади.

Нафрат ва қасд ўтида кўзлари қонга тўлган Салим ўткир чопқи билан унинг қўлига уради. Ҳалима жон талвасасида эрини итариб юбориб, дарвозахона томон югуради. Ортидан қувлаган Салим қўлидаги чопқи билан аёлнинг бош қисмига кетмакет уради.

Бошидан қон отилаётган аёл ерга йиқилади. У эридан фарзандларини ўйлашни, ўлдирмасликни ёлвориб сўрайди. Салим эса, бақириб, қўшниларни ёрдамга чақирмаслиги учун Ҳалиманинг бўйнидан бўғади, оғзини қўли билан ёпиб туради.

Ҳалима секин-аста ҳушини йўқота бошлаганди. Салим эса, чўнтагидан уяли телефонини чиқариб, ўзи билан сартарошхонада ишловчи ҳамкасби Р.Ҳусановга қўнғироқ қилади: "Раҳматилла, сартарошхонада икки миллион сўм пулим бор, шу пулларни олиб рўзғорингга ишлат, мен Ўзбекистондан чиқиб кетяпман, эшигим тагига машина келган", дейди.

Салим ҳамкасби Р.Ҳусановга хотинини қасддан ўлдиргани ҳақида айтмайди. Судда Р.Ҳусановнинг гувоҳлик беришича, иш пайтида у Раҳматиллага оиласидаги келишмовчиликлар ҳақида умуман гапирмаган экан.

Салим қўли билан Ҳалиманинг бўйин томирини ушлаб кўриб, ўлганига ишонч ҳосил қилади. У олдиндан келтириб қўйган бензин ёқилғисини уй ичлари ва ташқи томонларига сепиб чиқади.

Қўлидаги чопқини ҳовли тўридаги ўтинлар орасига отиб юборгач, гугурт чақиб, ўт қўяди.

Уй бирпасда аланга ичида қолади. Салим ўт ёқишдан аввал уйидан гиламча олиб чиққанди. Уни ҳали қуриб битказилмаган ҳожатхонанинг ичкарисида ости ва устки қисми очиқ ерга ётқизилган темир бочка ичига тўшайди ва ўша ерга биқиниб олади.

— Ота-онамнинг бошқалар каби уйда эмин-эркин ўйнаб-кулиб ўтиришганини умуман эслаёлмайман, — деди судда жабрланувчи Шалола Баҳромова. — Отам кўпинча спиртли ичимлик ичиб келар, уйимизда деярли ҳар куни уруш-жанжал бўларди. Бизнинг тарбиямиз билан қизиқмасди, харажатларимиз учун пул бермасди. Онам шунинг учун хорижга ишга борган, укамни ҳам ўша ёққа ишга жойлаштириб келган эди.

Жабрланувчи Шалола Баҳромова судда отаси С. Баҳромовга даъвоси борлигини айтиб, унга нисбатан умрбод озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинлашни сўради.

Сўз билан ифодалашга тил ожиз. Наҳотки, фарзанд отасига нисбатан шундай оғир жазо беришни талаб қилса?

Суд ҳайъати дастлабки тергов органи томонидан судланувчи С.Баҳромовга қўйилган айбловларни муҳокама қилиб, уни ўта шафқатсизлик билан тамагирлик ниятида Ҳ.Баҳромовани қасддан ўлдирганликда ифодаланган ҳаракатлари Жиноят кодексининг 97-моддаси 2-қисми "ж", "и" бандлари билан тўғри малакаланган деб ҳисоблади.

Негаки, иш ҳужжатлари ва судда аниқланган ҳолатларга кўра, судланувчи С.Баҳромов марҳума турмуш ўртоғи Ҳ.Баҳромова билан Самарқанд шаҳри, Ўрта Хўжасоат кўчасидаги биргаликдаги мулки бўлган уй юзасидан ўзаро келишмовчиликлар натижасида ушбу хонадон ўзига қолиши мақсадида турмуш ўртоғини тамагирлик ниятида қасддан ўлдирганлиги тўлиқ ўз исботини топди.

Шоҳиди бўлганингиздек, нафрат ва қасд ўта оғир фожиага олиб келди. Ўзаро келишмовчилик, оилавий низо С.Баҳромовда турмуш ўртоғига нисбатан адоватни авж олдирди.

Охир-оқибат бир аёл ҳаёти хазонга айланди, оқибатсиз эр, меҳрсиз ота узоқ муддатга темир панжара ортига равона бўлди. Оила аталмиш бир қўрғон шу тариқа қулади.

Бу фожианинг туб моҳиятини идрок қилиш асосида киши кўнглидан туйқус шундай фикрлар кечади: Биз одамлар нега атрофимиздагиларга нисбатан бунчалик эътиборсизмиз? Салим билан Ҳалиманинг яшаш тутумини уларнинг яқинлари, қўни-қўшни, маҳалла оқсоқоллари билмаслиги мумкинмиди?

Истаймизми-истамаймизми, ҳар бир маҳаллада оилавий муҳити ёмон, ўзаро низолар сабаб жар ёқасига келиб қолган оилалар учрайди. Нотинч оиладаги ўзаро келишмовчиликларга маҳалла-кўй, яқинлар аралашиб, вақтида низога барҳам берилмас экан, ниҳояси юқоридаги сингари фожиага айланмаслигига ҳеч ким кафил бўлолмайди. Шундай эмасми?!

Фаррух САМАТОВ,
жиноят ишлари бўйича Самарқанд шаҳар судининг судьяси
Абдуҳамид ХУДОЙБЕРДИЕВ,
"Куч — адолатда" мухбири

Куч — адолатда

МУАССИС:
Ўзбекистон Республикаси Олий суди

Бош муҳаррир:
Шодикул ҲАМРОЕВ

Газета 2007 йил 23 февралда Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 0224-рақам билан рўйхатдан ўтган.

ISSN 2181-6123

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Козимджан КАМИЛОВ
Робахон МАХМУДОВА
Икрам МУСЛИМОВ
Холмўмин ЁДГОРОВ
Бахтиёр ИСАКОВ
Светлана АРТИКОВА
Зарифжон МИРЗАҚУЛОВ
Нодирбек САЛАЕВ
Замира ЭСОНОВА
Олим ҲАЙИТОВ
Бобомурод РАЙИМОВ

Навбатчи муҳаррир:
Сардор ҲАМРОЕВ

Саҳифаловчи:
Шерзод ХАЙРУЛЛАЕВ

Газета «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида офсет усулида босилди.
Босмахона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-уй.
Манзилимиз: Тошкент шаҳри, А. Қодирий кўчаси, 1-уй
Тел.: (0 371) 241-01-56, 239-02-54
E-mail: kuch-adolatda@mail.ru
Нашр индекси: якка тартибда - 574, ташкилотлар учун - 575.

Буюртма: Г-115 Қоғоз бичими: А-2. Ҳажми: 2 босма табоқ, Сотувда эркин нархда. Адади: 7362
1 2 3 4 5 6 Топшириш вақти: 22^{00}. Топширилди: 23^{45}.